

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בקריאות פורים בפרשת צו ובהפטרת עולותיכם ובראשון של שמיני

מגילת אסתר

הערה כללית: יש קוראים שבסוף כל פרק מנגנים ניגון מיוחד כעין זרקא סגול של המגילה. אין לזה מקום כי חלוקת הפרקים היא נוצרית, ואין לייסד מנהגים על חלוקת הנוצרים. הערה זו גם למגילות האחרות.

פרק א

א א וַיְהִי: היר"ד בשוא נח, בטעם טפחא. **הַמְלִיךְ**: מלרע, ההטעמה בלמ"ד. **מְהֵרָה**: כדי להבחין שהוא שם מדינה ולא פועל בציווי צריך לקוראו מלעיל ולהדגיש את הדל"ת

א ה וּבַמְלֹאָתַי: יש לקרוא 'ובמלות' האל"ף כלל אינה נשמעת¹ **הַנְּמַצְאִים**: הצד"י בשוא לא בקמץ

א ו **עַל-גְּלִילֵי כְּסָף**: הטעם נסוג ללמ"ד. **וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ**: הטעם נסוג למ"ם. **רְצַפְתָּ**: הצד"י בשוא נע, הפ"א רפויה²

א ז **וְכָלִים מְכֻלִים שׁוֹנִים**: במנגינת איכה

א י **הַמְשַׁרְתִּים**: המ"ם בשוא נח

א יא **אֶת-יַפְתָּה**: יר"ד ראשונה בקמץ קטון, פ"א בשווא נח, לא בחירק, יר"ד שנייה בקמץ ומפיק בה"א

א יב **בַּעֲרָה בּוֹ**: אין טעם נסוג אחר, יש לכלל היותר געיה בביל"ת הראשונה, להעמיד מעט לפני הגרונית החטופה

א יד **שִׁתָּר**: קמץ בת"ו

א יז **בַּעֲלֵיהֶן**: העי"ן בשוא נח וכן הדבר גם בהמשך. **וְלֹא-בָאָה**: הטעם בביל"ת, היחיד במלעיל כי הוא לשון עבר. בשאר המגילה הטעם באל"ף, במלרע, לשון הווה (בינוני)

א יח **פְּרַסְוֹמְדֵי**: געיה בפ"א המראה על העמדה קלה, וכן בפסוק הבא.

א כ **פְּתָגִם**: הגימ"ל קמוצה ללא דגש והשוא בת"ו נח

א כב **שִׁרְר**: שי"ן שמאלית

פרק ב

ב א **כִּשְׁרֵי חֲמַת**: אע"פ שטעם מפסיק מפריד בין המילים, עלול קורא שאינו מבחין בין חיל"ת לכ"ף רפויה (מבטא "ישראל") להבליע כאן אות; **אֲשֶׁר-עֲשָׂתָה**: השי"ן בקמץ ומוטעמת עקב ההפסק, וכן לקמן ה יב

ב ב **יְבַקְשׁוּ**: הקר"ף רפויה בשוא נח

ב ג **וַיִּפְקֹד**: הו"ו בשוא לא בפתח. **וַיִּקְבְּצוּ**: הווא"ו שוואית. **הַגָּא**: הגימל בסגול

ב ה **אִישׁ יְהוּדִי** ... נוהגים לתת לציבור לקרוא ואחריו בעל הקריאה. **מְרַדְּכֵי**: יש מנקדים וקוראים הדל"ת בחטף קמץ שנקרא כחולם. רוב העולם קורא את הדל"ת כשווא נע רגיל כלומר כעין סגול. שתי הקריאות נכונות.

ב ו **אֲשֶׁר הִגְלָה** ... במנגינת איכה. **הִגְלָה, הִגְלָתָה**: ה"א בקמץ חטוף (קטון). **עַם יְכַנְיָה מְלֹךְ-**

יְהוּדָה: טעם טפחא בתיבת **עַם**, כ"ף של **יְכַנְיָה** בקמץ חטוף, נו"ן בשווא נח ויר"ד בקמץ, יכונ-יה. **אֲשֶׁר**

הִגְלָה: ה"א בסגול

ב ח **וּבַהֲקִבְצָן**: הבי"ת בשוא נח על אף הגעיה בו"ו

¹ במילה זו רבו המשתבשים. מה שמטעה הוא שיש ספרים מסמנים כתיב וקרי, וזה מוסיף על הבלבול (גם ההטעמה בלמ"ד מקשה על ההבחנה בין אם יש תנועה באל"ף בין אם אין).
² המדגיש עובר למשמע של גחלת.

ב ט **וּתְשֹׂא חֶסֶד**: תיבה ראשונה מלרע ושנייה מלעיל, אין טעם נסוג אחור. **לְתַת לָהּ**: טעם מונח אינו נסוג אחר והת"ו בצירי, בהמשך הפסוק **לְתַת-לָהּ**, המילים מוקפות, הלמ"ד ראויה לקבל געיא, או במילים אחרות, יש לקרא בהעמדה קלה שם

ב יא **לְפָנַי חָצַר בֵּית-הַנְּשִׂיִם**: טעם טפחא בתיבת **לְפָנַי**

ב יב **כָּדַת הַנְּשִׂיִם**: הדל"ת בקמץ למרות הסמיכות³

ב יג **בָּאָה**: הטעם באל"ף מלרע **יִנְתֵּן לָהּ**: טעם נסוג אחר לנר"ן

ב יד **בָּאָה ... שָׁבָה**: שתי המילים מלרע⁴

ב טו **בַּת-אֲבִיחַיִל דָּד**: אין פסק בין התיבות כפי שמופיע בקורן ודומיו

ב כא **וּמִרְדְּכָי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר-הַמֶּלֶךְ**: טעם טפחא בתיבת **וּמִרְדְּכָי**

פרק ג

ג א **בֵּן הַמִּדְּתָא**: המ"ם דגושה ובשוא נע וכן בכל המגילה; **וַיִּנְשְׂאָהּ**: השי"ן בשוא נע ודגש, להיזהר מהבלעת האל"ף. לא וַיִּנְסְהוּ

ג ד כתיב **בְּאֶמְרָם קְרִי כְּאֶמְרָם**: כמו כל כתיב וקרי הכתיב אינו נקרא, ואין ל"הדר" לקוראו בקריאה חוזרת כיון שעל פי המסורת קוראים את הקרי בלבד⁵

ג ו **אֶת-כָּל-הַיְהוּדִים אֲשֶׁר**: שני תבירים מתרדפים (רצופים) וכן בפסוק הבא: **לְיוֹם וּמַחְדָּשׁ**

ג ח **בְּכָל מְדִינֹת מְלָכֹתָי**: טעם טפחא בתיבת **בְּכָל**

ג י **אֶת-טִבְעָתָו**: העי"ן בשוא נח.

ג יב **וְאֶל-שָׂרֵי עַם**: טעם נסוג אחר לשי"ן. **נִכְתָּב וְנִחְתָּם**: בשתייהן הת"ו קמוצה, אין וא"ו החיבור מחברת בין הפעלים אלא בין העניינים בלבד⁶

ג יד **לְהַנְתֵּן דָּת**: הטעם נסוג לנר"ן ויש געיא בתי"ו

ג טו **בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן יֵשְׁבוּ לְשִׁתּוֹת וְהַעִיר שׁוֹשַׁן נְבוֹכַדְנֶצַּר**: כשהמילה **שׁוֹשַׁן** היא לבדה השי"ן קמוצה, כשהיא סמוכה למילה הבירה השי"ן פתוחה. החל מ-**וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן** בניגון איכה

פרק ד

ד א כל הפסוק בניגון איכה

ד ג **אֶבֶל גְּדוֹלָה... לְרַבִּים**: בניגון איכה

ד ז **בֵּיהוּדִיִּים - בֵּיהוּדִיִּים**: בכל המגילה קוראים **יְהוּדִים** ביר"ד אחת לאחר הדל"ת

ד ח **כְּתָב-הַדָּת**: למרות הסמיכות הת"ו בקמץ רחב. **נָתַן לָו**: טעם נסוג אחר לנר"ן. **לְהַתְחַנֵּן-לָו**: געיה בה"א, אין להעמיד את החי"ת

ד י **וּתְאָמַר אֶסְתֵּר לְהַתְּדָּ**: כך צריכה להיות ההטעמה ולא כקורן ואחרים אשר הטעימו **וּתְאָמַר אֶסְתֵּר לְהַתְּדָּ**

³ [המקדש אשה צריך לומר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו (לא זו) כְּדַת משה וישראל" בדל"ת קמוצה. ברוב הסידורים הדל"ת פתוחה, וצריך לתקן] בקובץ משנת ס"ז בא דיון ארוך בעקבות הערה זו.

⁴ לדעת ערוך השולחן סי' תר"ץ הקורא מלעיל מחזירין אותו.

⁵ לכן יש להתפלא על מי של"חומרא" קוראים פעמיים גם בב"ת וגם בכ"ף. לא מדובר כאן רק בשיבוש אלא בפגיעה בעיקרי האמונה. וזו לשון השלחן ערוך אורח חיים סימן קמא סעיף ח: כל תיבה שהיא קרי וכתיב, הלכה למשה מסיני שתהא נכתבה כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר; ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה, בפני גדולי הדור: ה"ד יצחק אבוהב והר"ד אברהם ואלאנסי והר"ד שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתרו בו שיקרא כפי המסורה, ולא רצה, ונידוהו והורידוהו מהתיבה. ע"כ.

⁶ כבר שמעתי קורא שהטעים כך שיצר חיבור בין השניים

ד יא **וְעַם-מְדִינֹת הַמְּלָךְ**: כך ההטעמה במדויקים ויש להקפיד על הפרדת התיבות למנוע הבלעת המ"ם. בקורן ובדומיו, תיבת **וְעַם** בתלישא קטנה⁷. **אֲשֶׁר יְבוֹא-אֶל-הַמְּלָךְ**: כך ההטעמה במדויקים, טעם מונח בתיבה **אֲשֶׁר** ולא בתיבה המוקפת שלאחריה. **וְחִיָּה**: במלרע
 ד יד **תַּחֲרִישִׁי**: הטעם ברי"ש. **הַגְּעִתָּה**: העי"ן בפתח, והתי"ו בדגש קל
 ד טז **הַנְּמַצְאִים**: הצד"י בשוא לא בקמץ. **אֲבֹדְתִי אֲבֹדְתִי**: הדל"ת בשתייהן בשוא נח, בניגון איכה

פרק ה

ה ב **בְּחֶצֶר**: יאריך מעט בב"ת להבדיל בין מיודע בסגול לבין בלתי מיודע בשווא וכן הוא בהמשך בפרק ו
 ד-ה
 ה ג **וַיִּנְתְּנוּ לָךְ**: הטעם נסוג לנו"ן ויש געיא בתי"ו
 ה ו **וַיִּנְתְּנוּ לָךְ**: הטעם נסוג לנו"ן ויש געיא בתי"ו
 ה ז **וְהִתְאַמַּר**: מלרע ומ"ם בפתח
 ה יא **נְשָׂאוּ**: השי"ן בשוא נע ודגש, להיזהר מהבלעת האל"ף
 ה יב **לֹא-הִבִּיֵּאֶה**: מלעיל⁸. **אֲשֶׁר-עָשָׂתָה**: השי"ן בקמץ והטעם מלעיל כמו לעיל ב א, אבל בה' ה ובו' יד
 השי"ן בשווא. **קְרוּא-לָהּ**: געיה בקו"ף
 ה יד **יַעֲשׂוּ-עֵץ**: געיה ביר"ד, יש להאריך מעט בקריאתה למנוע הבלעת העי"ן החטופה. **גְּבִיָּה**: אין לקרוא
 ה"א בפתח ha, הקריאה הנכונה אצל האשכנזים היא אה כלומר ah, בעדות המזרח: וַהּ. **וּבֹא-עַם-**
הַמְּלָךְ: כך ההטעמה במדויקים, שלוש המילים מוקפות ומוטעמות במרכא וכן צריך לקרוא

פרק ו

ו א **נִדְדָּה**: דל"ת ראשונה בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בכמה מקומות⁹
וַיֵּאמֶר לְהִבִּיֵּא: תיבה **וַיֵּאמֶר** ברביע ולא בתלישא כפי שמופיע בקורן ודומיו. **וַיְהִי**: הוא"ו בפתח
 ו ב **הַסֶּף**: הסמ"ך בפתח למרות האתנח. **בְּקֶשׁוֹ**: הקו"ף רפויה בשוא נח
 ו ג **מֵה-נִעֲשֶׂה**: השי"ן בקמץ הקורא בסגול משנה משמעות. וכן בהמשך הפסוק
 ו ו **בְּאִישׁ**: הבי"ת בקמץ
 ו ח **לְבֶשׂ-בֹו**: געיה בלמ"ד
 ו יג **וַיֵּאמְרוּ לֹו חֲכָמָיו**: תיבת **וַיֵּאמְרוּ** במלעיל! המ"ם בשוא נע והלמ"ד במילה אחריה ללא דגש

פרק ז

ז ב **וְתִנְתְּנוּ לָךְ**: טעם נסוג אחור לנו"ן, וגעיא בתי"ו להעמדה קלה בתי"ו
 ז ג **וְהִתְאַמַּר**: המ"ם בפתח
 ז ד **כִּי נִמְלְרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהִשְׁמִיד לְהַרְזֹג וּלְאַבֵּד**: יש הנוהגים לקרא בניגון איכה.
וְאֵלֹו: במלרע, ההטעמה בלמ"ד¹⁰; **בְּנִזְק**: הנו"ן בצירי ולא בסגול

⁷ כבר הבהרנו פעמים רבות שסימנים ושאר מקורות ע"פ תנ"ך קורן, אינם בני פלוגתא נגד הנוסחאות המדויקות של ר"מ ברויאר ז"ל. ואפילו במקומות שכתר ארם צובה לא נשתייר בהם. ועובדה היא שגם תוכנת הכתר של בר-אילן מסכימה כמעט בכל מקום לשיטתו (חוץ משיטת הגעיות הקלות שאיננה נוגעת לכאן)

⁸ ברוב הספרים התלישא מסומנת רק על הה"א בסוף המילה. עם זאת הטעם בב"ת. הוספה כאן תלישא למנוע טעויות.

⁹ סימון החטף נועד להורות על הנעת השווא בלבד.

¹⁰ התלישא מימין לאות הראשונה אינה מראה את מקום ההטעמה אלא שזהו מקומה הטבעי תמיד, ללא כל קשר להברה המוטעמת (הוספנו כאן תלישא נוספת ליתר בטחון)

ז ו נְבִעַת: העי"ן בפתח ולא בקמץ¹¹

ז ח חָפוּ: הטעם בפ"א מלרע

ז ט אֲשֶׁר-עֲשָׂה הָמֶן: נגינת הטעם קרני פרה, למי שאין מסורת אחרת, היא: פזר-תלישא גדולה- תלישא קטנה¹²

פרק ח

ח א מָה הוּא לָהּ: תיבת מָה בפתח ולא בקמץ

ח ו כִּי אֵיכָכָה... מלרע ובניגון איכה. בְּאֲבָדָן: האל"ף בקמץ קטן

ח ח אֲשֶׁר-נִכְתָּב: התי"ו בקמץ כדלעיל ג יב

ח ט¹³ הָאֲחַשְׁדָּרְפָּנִים-וְהַפְּחֹתִי: במדויקים, התיבות מוקפות, בפחות מדויקים כקורן ודומיו, יש מונח בתיבה הראשונה ואין להגרר אחריהם!

ח יא אֲשֶׁר בְּכָל-עֵיר-וְעֵיר: תיבת אֲשֶׁר במונח רגיל ולא מונח לגרמיה כפי שמופיע בקורן ודומיו

ח יד יִצְאוּ: טעם משנה – מרכא¹⁴ ביו"ד, יש להאריך מעט בקריאתו

ח טו וּמְרַדְּכִי יֵצֵא...: נוהגים לתת לציבור לקרוא ולאחר מכן חוזר אחריהם בעל הקריאה

וְשִׁמְחָה: המ"ם בצירי ומטעמת, צורת עבר בהפסק, אין להטעים בחי"ת

ח טז לִיהוּדִים הֵיטָה אֹרְחָה...: הציבור קורא בקול ואחריו הקורא

פרק ט

ט א שְׁבָרוּ: שי"ן שמאלית

ט ג מְנַשְׂאִים: דגש חזק בשי"ן והשווא הוא נע, הקורא נח משבש משמעות כי יישמע מלשון ניסיון (אם בעקבות הנח יבליע את האל"ף: מְנַסִּים)

ט ד וְשִׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל-הַמְּדִינֹת: טעם טפחא בתיבת וְשִׁמְעוּ והשי"ן בקמץ קטן, אין להבליע את העי"ן, לא וְשִׁמוּ!

ט ז-י¹⁵: יש לשים לב להטעמת שמות בני המן, חלקם במלעיל וחלקם במלרע. המסורה מזכירה מי מלעיל ומי מלרע: אלו המסתיימים ב-תא הם מלעיל, דְּלָפוֹן אֲדִלְיָא אַרְיִסִי אַרְיָדִי מלרע¹⁶. כמו כן נוהגים לקוראם בנשימה אחת כולל את התיבה עֲשֶׂרְתָּ; הַרְגוּ: הרי"ש בקמץ ומוטעמת.

ט יב וַיִּנְתְּנוּ לָדָד: טעם נסוג אחור לנו"ן, וגעיא בתי"ו

ט כב נְהַפְדֵּךְ: הה"א בשווא נח והפ"א בדגש קל

ט כג וְקַבְּלֵךְ: לשון יחיד לעומת פס' כז וְקַבְּלֵךְ שהקרי הוא: וְקַבְּלוּ.

¹¹ זה משנה את המשמעות. (יש לדון שבדיעבד אפשר לדונו כקמצים אחרים בזמן עבר)

¹² לא ידוע למה בדפוס ניתן סימן זה לקרני-פרה. בכתבי היד צורתו היא כמין V מעל האות המוטעמת. יתכן שטעם נדיר זה מנוגן כך בגלל צורתו בדפוס שאין לה קשר לצורתו במקורות. אגב, התלישות בכתבי היד הן עיגולים. תלישא גדולה – עיגול על האות הראשונה, וקטנה על האחרונה. בדפוס הוסיפו קו קטן אלכסוני. אין לזה קשר לקרני פרה.

¹³ זהו הפסוק הארוך ביותר בתנ"ך!

¹⁴ כבר הערנו שאע"פ שרוו"ה מזכיר כלל במשפטי הטעמים שלו שבמילים כגון זו יש מרכא ולא געיא במילה, הוא סימן געיא. בעקבותיו הלכו בתנ"ך קורן. בברויאר וכן בכתר בר-אילן אל נכון במרכא, וכמדומה גם בקורן מתוקן לפעמים בני"ך במהדורות המאוחרות. ¹⁵ הערת אחד הקוראים. בקריאת עשרת בני המן, צריך לקרוא בנשימה אחת. יש כאלו שמצליחים בקלות, ויש כאלו שאינם מצליחים כלל.

הסוד הוא, הדרך כיצד להכניס את האויר לפני עשרת בני המן. נשימה מהירה, תמיד, מכניסה פחות אויר מאשר נשימה ארוכה ורגועה. מי שמנסה לנשום עמוק בבת אחת ובפה פוער לפני עשרת בני המן, מובטח לו שיכשל בקריאה. הדרך הנכונה היא, לקרוא סוף ההפסקה היזומה שלפני קריאת בני המן, לסגור את הפה, ולהכניס אויר ברצף 8-9 שניות דרך האף. מהנסיון, לרוב יש מספיק אויר לכל העשרת. מי שלא רגיל בכך, כדאי לתרגל מעט (עם שעון עצר) לפני פורים.

¹⁶ נוצר מעין מנהג שהציבור קורא גם עשרת בני המן בקול (המשנה ברורה בשם חיי-אדם שולל מנהג זה), כנראה אנשים רוצים להראות את אורך נשימתם... מכל מקום במקומות הנוהגים כן, על הקורא לחכות עד שהציבור ישתקו לפני שמשיך בקריאה.

ט כה וּבְבֹאֵהָ: הבי"ת הראשונה בשווא נח¹⁷!

ט כז קִיָּמוֹ: קו"ף בחירק חסר והי"ד בדגש חזק ושווא נע (וכן הוא להלן פס' לא). כתיב וּקְבֹלְךָ, קרי: וּקְבֹלוּ בשונה מפס' כג.

אָת שְׁנֵי הַיָּמִים: תיבת אָת במונח ואינה מוקפת כפי שמופיע בקורן ודומיו

ט לא קִלִּים: הי"ד בפתח וכן הוא בהמשך פס' לב

פרק י

י ב תִּקְפוּ: הת"ו בקמץ קטן והפ"א בדגש קל

י ג כִּי מְרַדְּכֵי הַיְהוּדִי... נוהגים לתת לציבור לקרוא פסוק זה לפני בעל הקריאה

קריאת התורה בפורים, שמות יז ח-טז:

יז ח וַיִּלְחָם: במלעיל

יז י אָמַר-לוֹ: העמדה קלה באל"ף בגלל הגעיה שם

בס"ד יום ג' לסדר ונקדש בכבודי

למערכת שלום!

בהתקרב ימי הפורים רציתי להתריע על שני עיוותי הצנזור שנכנסו לסידורים. אחד מהם נוגע לדינא דתלמודא שאינו מקוים עקב הצנזור.

א. בסליחות לתענית אסתר, בפזמון במתי מספר בבית לפני האחרון בחלק מהסידורים: השיבנו למנוחתך כי ידך לא תקצר. במקור: בְּאַפְךָ קוֹמָה עַל הַצֹּרֵר הַצָּר. ובבית האחרון: לוּחֲצִינוּ יִשְׁלִימוּ אֲתָנוּ (!) ועוונותינו תשליך במצולה. גם מי שלא מבין בנושא יבין שאסור לומר כן, ועדיף לא לומר כלום מלומר את זה. במקור: לוּחֲצִינוּ הַמְּעַד וּמִלְאָם חִלְחָלָה.

ב. וכבר נתנו דוגמא של דינא דתלמודא שאינו מקוים עקב השמטת הצנזור והוא:

באו"ח סי' תר"צ סעיף טז צריך שיאמר 'ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל וכו' ברוכים כל וכו'! מהו הזכו'? מנהג אשכנזים לשיר שושנת יעקב [שהוא הסיום של אותיות ש' ות' של אשר הניא], ואחריו בחרוזים ארור המן וכו' ובסידורים לא נדפס אחר כך. אבל שרים, ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים. ובאמת

¹⁷ כמו 'רבבות אפרים' וכדו'. יתכן להתיר למי שחושש מהבלעת אות לקוראו בשווא נע. רצוי מאוד להתאמן לקוראו בשווא נח הנכון לפי הדקדוק.

ברא"ש בטור וברבנו ירוחם כתוב: אַרְוֵרִים כָּל
הָעֲרָלִים בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל. ומי שאומר או שר ארורים
כל הרשעים אינו מקיים דין מהשלחן ערוך ומובא ברא"ש
מכ"י הלא מצונזר וברבנו ירוחם ובטור.
ויבוא על הברכה הרב צבי כוהן ז"ל שבמגילה המצורפת
לספרו על פורים הוא נותן את הנוסח הנכון: אַרְוֵרִים כָּל
הָעֲרָלִים בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל.

בכבוד רב ובברכה אליהו לוי

דקדוקי קריאה צו הפטרת עולותיכם וראשון של שמיני

ו ב מוֹקֵדָה: אין מפיק בה"א. תוֹקֵד בּוֹ: הטעם נסוג לת"ו

ו ג וּמְכַנְּסֵי-בֵד: העמדה קלה במ"ם

ו ה תוֹקֵד-בּוֹ: העמדה קלה בת"ו

ו ח וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: בשאר מקומות וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ

ו יא יֵאָכְלָנָה: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהספרים

ו יב עליית שני בשחרית שבת

ו יד עַל-מַחְבֵּת: הח"ת בחטף ולא בשווא נח. בְּשֵׁמֶן תַּעֲשֶׂה מִרְבֵּכַת תְּבִיאָנָה: טעם טפחא בתיבת

תַּעֲשֶׂה, המפסיק בטעות בתיבת מִרְבֵּכַת משבש את משמעות הפסוק

ו טו תִּקְטֹר: הת"ו בקמץ קטן

ו יט הַמְחַטָּא יֵאָכְלָנָה: געיה בה"א והמ"ם אחריה בשווא נע, אין לקרא חטף פתח במ"ם ובכ"ף בהתאמה,

אלא שווא נע וכן הוא בהמשך ז ג הַמְכַסֶּה ועוד

ו כ יִזָּה מִדְמָה עַל-הַבְּגָד אֲשֶׁר יִזָּה: בשתי הפעמים היו"ד בחירק והקורא בפתח משנה משמעות

ז ח אַת-עֵלַת אִישׁ: טעם נסוג אחור לעי"ן

ז ט תִּאֲפָה: העמדה קלה בת"ו להדגשת הצירי שלא יישמע משקל פעיל. ומטעם זה להיזהר לא להבליע
את הקמץ באל"ף

ז יא עליית שלישי

ז יח לֹא יִחַשֵׁב לוֹ פְּגוּל יְהִיָּה: יש להחיש את קריאת תיבת לוֹ להסמיכה לתיבה שלפניה שיישמע: לֹא

יחשב לו, פגול יהיה ולא: לֹא יחשב, לו פגול יהיה

ז כג שׂוֹר וְכֶשֶׁב וְעֵז: וא"ו בקמץ רק לפני התיבה השלישית ולא בתיבה השנייה

ז לו מְשַׁחוּ: המ"ם בקמץ קטן

ח א עליית רביעי

ח ז וַיֵּאָפֵד: האלף בשווא נח ויש לעצור מעט בקריאת המילה הבאה

ח יד עליית חמישי

ח כב עליית ששי

ח ל עליית שביעי

ח לג מפטיר

מִלֵּאת: האלף אינה נקראת, כאילו כתוב 'מִלֵּאת'

הפטרות צו¹⁸ ירמיה ז כא – ח ג , ט כב-כג:

ז כב הוֹצִיאָי: הטעם באל"ף מלרע הקורא מלעיל עובר לציווי של נקבה.

ז כג תְּהִי-לִי: געיה בתי"ו

ז כט גָּזִי: הגימ"ל בקמץ חטוף ובמלרע

ז ל אֲשֶׁר-נִקְרָא-שְׁמִי עָלָיו: טעם מרכא במילה שְׁמִי, יש לשים לב לקושי המתעורר בקריאת תיבה כה ארוכה

ט כג עֲשֵׂה חֶסֶד: טעם נסוג אחור לעי"ן

ראשון של שמיני:

ט ד נִרְאָה: האל"ף בקמץ

ט ו וִירָא: הוא"ו בשווא נע ולא בפתח

ט ז שני במנחת שבת

ט יא שלישי במנחת שבת

ט טו וַיִּחַטְּאֵהוּ: הטי"ת בשוא נע בגלל הדגש. לא ויחטאו

מלוא העומר צו את אחרון ואת בניו לאמר זאת תורת העלה היא העלה על מוקדה על המזבח פל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו.

אפשר לבל יתחמץ לב אנשים מישראל [שאינו כהן], שלא זכו לשירות זה לשמש לפני מי שאמר והיה העולם, אך באמת התורה חביבה מן הכל, דכתיב "זאת תורת העלה", [ודרשו חז"ל] כי העוסק בתורה כאילו הקריב עולה. וזהו "לאמר זאת תורת העלה", [שיאמרו הכהנים לבני ישראל, כי העוסק בתורה כאילו הקריב עולה].

וכתוב "הוא" העולה [וזה לשון זכר, וקאי על הקרבן שהוא לשון זכר], וקרינן "היא" העולה, [וקאי על התורה שהיא לשון נקבה], ובא לומר שכתר תורה גדול יותר מכתר כהונה, שהרי "היא" העולה, [דהיינו התורה הוא עיקר העולה, משום] דבבחירתו זוכה לזה [ולא ככהונה שבא מירושה].

הרב גור אריה צור נר"ו על דרך הרמז, תרמוז הפרשה על עבודת התפילה. שכן שאלה הגמו' בברכות ו עמ' ב' מאי פָּרַס זָלוּת לְבָנֵי אָדָם (תהלים יב, ט), אל תקרי פָּרַס אלא פָּרוּם. אל תקרי זָלוּת אלא מלשון זָלוּל. אלו דברים העומדים בְּרוּמוֹ של עולם, ובני אדם מוזלזלין בהם. ופירש רש"י: בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, כגון תפלה שעולה למעלה. זה שאמר הכתוב זאת תורת העלה. זאת תורת התפילה העלה למעלה. ובא הכתוב לזרז את המתפלל לא לזלזל בה.

הוא העלה על מוקדה. כתיב הוא וקרינן היא. הוא האדם המתפלל, היא התפילה העולה למעלה. ועל דרך הסוד, הוא העלה, הוא השם הק' "עלה" היוצא מע"ב שמות מג' פסוקים ויסע ויבא ויט, (לשיטה ג' אחד ביושר 21 בהיפוך כמבואר בפרשת בשלח, שמות י"ד, פס' יט-כא), היא התפילה העולה דרך השם הק' "עלה" למעלה אל כסא הכבוד.

¹⁸ למנהג אשכנז-מערב, זו הפטרות צו גם כאשר היא סמוכה לפסח, ואין מפטירים 'וערבה'

מִקְדָּה. מ' קטנה. כנגד ארבעים יום של יצירת הולד, המתפלל במעי אמו כנביא יונה במעי הדגה. וכפי שאמרו בברכות (י, א) על דוד המלך, דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת ה' וְכָל קִרְבֵי אֶת שֵׁם קְדֹשׁוֹ (תהלים קג, א).
וירמוז בזה שהאדם, מעת יצירתו, נועד להיות מתפלל. וכל הוויתו היא תפילה, שכן נתן לו הקב"ה נשמה טהורה הנכספת אל קונה ומוצאת את סיפוקה בדברה אליו ית' יום יום. וכן יש לפרש בפרקי אבות על המשנה (פרק ג, משנה ב') רַבִּי חֲנִינָא סָגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, הוּי מתפלל בשלומה של מלכות. מאי הוּי, שתהיה לך הוויה של מתפלל. ובעל "תפארת ישראל" על המשנה פירש הוּי מתפלל כן תמיד עד שיתארו את שמך בשם התאר: "מתפלל".
ואשר על כן כאשר רצה ר' חנינא בן דוסא להיות נענה בתפילתו היה שם ראשו בין ברכיו, ומיד נענה. (ברכות לד עמ"ב).

וסוד הדבר שחזר בתנוחתו זאת לאותן מ' יום של יצירת הולד. ואשר על כן תורה המ' הקטנה במילה מִקְדָּה על סוד התפילה.
ועוד י"ל שתורה המ' הקטנה על מידת העונה, שבה יזכה המתפלל תמיד להיענות לתפילתו.

וְשָׂמוּ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ. על דרך הצח אל תקרי וְשָׂמוּ אלא וְשָׂמוּ¹⁹. שעל ידי כך שמברר ממנו והלאה את דשנו של היצר, נקרא האדם המתפלל "אצל המזבח". וְשָׂמוּ: אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ. כביכול אומר הקב"ה הֲדָא דִּידִי. זה שלי הוא וְשָׂמוּ אצלי על שולחני. ומתקיים בו קְרַבַת אֱלֹקִים לִי טוֹב (תהלים עג, כח).

שאל שיה עורך בסוד שיח. העירו הראשונים שבפרשת ויקרא הוזכרו רק בני אהרן ולא אהרן עצמו, ואילו כאן בתחילת פרשתו זכר גם אהרן עצמו. בפירוש בעלי התוספות הסבירו זאת על פי דברי המדרש (ילקוט שמעוני) הבאים: "וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תִּכְסֶה אֶתְּחַבֵּחַ (משלי י, יב) - תפלה שנתפלל משה עליו (על אהרן), ומה נתפלל עליו? רבי מני בשם רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר: מתחילת הספר (ויקרא) ועד כאן כתיב והקריבו בני אהרן, וערכו בני אהרן, ונתנו בני אהרן. אמר משה לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, באר שנראה ומימיה חביבין? לעצים חלקת כבוד בשביל בניהם כדתנן כל העצים כשרים לגבי המזבח חוץ משל זית ומשל גפן (מעצי הזית והגפן אין מביאים לעצי המערכה על המזבח בגלל פירותיהם) ולאהרן אי אתה חולק כבוד בשביל בניו? אמר לו הקב"ה: חייך, בשביל תפלתך אני מקרב, ולא עוד אלא שאני עושה אותו עיקר ובניו טפלה, שנאמר צו את אהרן ואת בניו"

על כך העיר ה"כלי יקר", שהסיבה בגללה לא הוזכר אהרן בפרשת ויקרא, היא חטא העגל, שהרי רוב הקרבנות המזכרים בפרשה באים לכפרה על חטא, ואילו לא חטאו ישראל בעגל לא היו נזקקים לקרבנות כלל, וכפי שכותב ה"כלי יקר": "ואילו לא חטאו בעגל, לא היו צריכים לאותן קרבנות כלל כמו שכתוב "כִּי לֹא דִבַּרְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצֵאֲנִי אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל דְּבַרִּי עוֹלָה וְזָבַח (ירמיהו ז, כב)". ואמרו המפרשים: דווקא ביום הוציא אותם, קודם שחטאו בעגל - לא צויתים, על דברי עולה וזבח, אבל אחר שחטאו בעגל צויתים על משכן וקרבנות כי היו צריכין אז לכפרות, ולפי שאהרן שעשה העגל היה סיבה אל הקרבנות על כן נרחק מעשייתם, כי אין קטיגור נעשה סניגור, עד שקרבו משה בתפלתו". אהרן שהיה מעורב בעשיית העגל הורחק מעבודת הקרבנות, כי "אין קטיגור נעשה סניגור", עד שמשה ביקש עליו בתפלתו, כפי שהבאנו בדברי המדרש לעיל. אלא שעל תירוץ זה היקשה השל"ה הקדוש: הרי בפרשת ויקרא נאמר במפורש "וְהִנֵּחְתָּ מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים מֵאֲשֵׁי יְיָ (ב, א)" - הרי לנו שאהרן כן הוזכר בפני עצמו בפרשת ויקרא! אלא שעל כך יש להשיב, כי אהרן לא הוזכר בפסוקים העוסקים בקרבן העולה, שם הוזכרו רק בניו.

¹⁹ מזכיר לי תלמיד חכמים ששמעתי מתנגן במסכת סוכה לד א' קח על מים רבים צִפְצָפָה שְׂמוֹ בניקוד זה דברי התלמוד והמקרא אינם מובנים כלל. ניגשתי אליו ואמרתי לו, חבל שאינך משתמש בהדפסות החדשות הנותנות בשולי הדף את הניקוד הנכון של הקטעים במקרא! קח על מים רבים צִפְצָפָה שְׂמוֹ (יחזקאל י, ח). נתקלתי בתופעה אחרת, אנשים מחזיקים ספר פתוח ומנוקד ואינם קוראים נכונה! למשל תלמיד החכמים פתח ספר ישעיה מנוקד וקרא 'צור תעודה' במקום צוֹר תְּעוּדָה (ישעיהו ח, טז). ומעשים בכל יום בקוראי התהלים.

ו יח זרע שמשון. זאת תורת החטאת. אמרו בתענית (דף כו.) שאברהם ביקש מהקב"ה שיסלח לבניו, ואמר לו הקב"ה שיהיה להם כפרה ע"י הקרבנות. ושאל אברהם: מה יהיה בזמן שאין בית המקדש קיים. והשיב לו הקב"ה כבר תקנתי להם סדר הקרבנות, דבזמן שקורין בהם מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מוחל להם על כל עונותיהם, ע"כ. נמצא שצריך לקרוא סדר הקרבנות כדי להתכפר. וקשה מדברי רבא (מנחות קי.) שאמר דכל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא מנחה לא חטאת ולא אשם. ונמצא שמשפיק לו לעסוק בתורה, ואינו צריך דוקא לקרוא סדר הקרבנות. ונראה, דהנה טעם הקרבן הוא לקרב החוטא שנתרחק מהקב"ה וע"י שמביא קרבן לשון "קירבה" הוא זוכה להתקרב שוב לה' יתברך. וזה ע"י דבשעת הקרבת הקרבן הוא חושב לפני מי הוא מקריב, וזוכר ממצואות ה' ושב ומתקרב אליו, ולכן אמר רבא "העוסק בתורה", עוסק דייקא בשלמות ובכל לבו, הרי אינו צריך כלום, ראשית כי אינו חוטא בכלל היות והתורה מגנא ומצלא מן החטא, ואף אם חלילה יחטא, אבל ע"י עסק התורה בלב שלם, מעצמו יודה על מציאות ה' ואף בלי קרבן. אמנם מה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו שיקראו סדר הקרבנות, מיירי במי שאינו עוסק בתורה וחטא, ולכך קודם צריך ללמוד סדר הקרבנות שבכך יתעורר שצריך לשוב ולהתקרב לה' ויעשה תשובה, ולאחר מכן כשידע מציאות ה' ע"י התשובה שעשה בהקרבת הקרבן, אז אם יעסוק בתורה לא יבוא לידי חטא, ואף אם יחטא יוכל לשוב לפניו מבלי קרבן בכח עסק התורה.

ז ב אבני נזר ישחטו את האשם. וברש"י לפי שמצינו אשם בציבור, לכך נאמר "ישחטו" בלשון רבים. וכל המפרשים מתפללים על דבריו, דהיכן מצינו קרבן אשם בציבור, וי"ל, דכתיב בעזרא ואשמים איל צאן על אשמתם (י, יט), ואמרו בכריתות (יא ב) דזה היה אשם שפחה חרופה של כל הציבור בתור הוראת שעה, ואולי התכוין רש"י לדבר זה.

דפי פרשת השבוע בר-אילן צו פב אפרים חזן²⁰

ז יב ספר ויקרא צומח מתוך הסיום החגיגי של ספר שמות: "כי ענן יי על המשכן וימס ואש תקיחה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם". ואכן, בפסוק הבא באה הקריאה המתבקשת: "ויקרא אל משה", ורש"י הבהיר: "ויקרא אל משה" - לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר "ויקרא זה אל זה (שעיהו, ג)...".

וכך מגיע המשכן אל ייעודו: הדיבור אל משה, מסירת המצוות ומעשה הקורבנות הנפרשים על פני שתי פרשות. מאז חורבן הבית, הפרשות הללו וענייני הקורבנות נראים רחוקים ומרוחקים, כאילו אינם מעשיים כלל. לכל היותר נפגוש במי שיכתוב על פנקסו: "אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה" (בבלי שבת יב ע"ב). ובכל זאת, אחד הקורבנות בפרשתנו מצא דרכו למציאות של ימינו, וזכה לפנינו חדשות. הכוונה לברכת הגומל: בין הקורבנות שפרשתנו עוסקת בהם מתואר קורבן השלמים. סוג מיוחד של קורבן זה הוא קורבן תודה, ורש"י פירש על הפסוק "אם על תודה יקריבו":

אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון: יורדי הים, והולכי מדברות, וחבושי בית האסורים, וחולה שנתרפא שהם צריכין להודות שכתוב בהן: "יודו ליי חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ויזבחו זבחי תודה (תהלים קז, כא-כב)".

חז"ל הורונו: "ארבעה חייבים להודות: יורדי הים והולכי מדברות, מי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוס בבית האסורים ויצא" (בבלי ברכות נד ע"ב). הזוהר אף מדגיש את מחויבות בעל הנס עצמו להודות (חלק א, קעג ע"ב). שירי ההודיה הללו קובעים סוג לעצמם.²¹ אלה הם שירי תודה שצורפו לברכת הגומל או נאמרו במהלך סעודת הודיה. בין השירים האלה מצויים שירים אישיים הקשורים לתולדותיו של המחבר, אך רבים מהם נכתבו למען אחרים אף שהם מדברים בגוף ראשון.

בצד התודות וההודיות בשירי המלחמה שלו, כתב שמואל הנגיד שיר ארוך "תנומה בעין מכיר אלוהיו בעצלתים",²² ובו הודיה על רפואתו, כלשון הכתובת לשיר זה: "ואמר עוד יוקירהו האל, מתאר הצרות ההן ומשבח האל יתעלה על אשר שמר וגונן, והחלים ורפא". השיר מסיים בכך ששיר התודה יגיע לכל תפוצות ישראל, וכי לא די בשבעים בתי השיר. הדובר גם מתחייב: "אמלא מחסורם בתחנונות ורנות בערב יום ובוקר וצהרים", כלשון ברכת ההודאה בתפילת העמידה. כנגד פיוטי ההודאה 'לחולה שנתרפא', מעטים הפיוטים העוסקים בשלוש ההצלחות האחרות. המשוררים שחוו נסיעה בים כתבו פיוטי הודאה ליורדי הים. כך שמואל הנגיד הותיר לנו שיר הודאה בל יישכח על נסיעותיו הרבות: "הלכושל ונופל תקומה / ולנווד ולאובד תנומה?". הכתובת הערבית שנלוותה לשיר מתארת את הרקע שלו:

²⁰ פרופ' אמריטוס אפרים חזן, המחלקה לספרות עם ישראל, אוניברסיטת בר-אילן.

²¹ א' חזן, השירה העברית בצפון אפריקה, ירושלים, עמ' 101.

²² ד' ירון, דיוואן שמואל הנגיד, ירושלים תשכ"ו, עמ' 128-133.

ויהי בנסעו על הים בימי נעוריו עם סוחרים יצאה לנגדם... בשם אלטינה... שמעולם לא יצאה (החיה המפלצתית) נגד ספינה, וזו ניצלה ממנה, אך האלוקים הגן עליהם מפני התקפתה העזה ואמר הנגיד את השיר הזה... ויקרא לשיר "תודה".

הנגיד מציג את הסיפור כולו: "אני האיש אשר ירד בתוך ים / ויש לים ברוב שנה נהמה". השיר מתאר את הרוגע והשקט של הים עד להופעתה של החיה האימתנית שהוא מכנה בשם "קרחה". מן האימה הגדולה עולה התפילה, ובאה ההצלה שאין דומה לה, וההודאה "אני אודה לאל תודת גאולים / תהי על פי משננת ושומה"; שיר התודה שחיברתי יהיה שגור ומשונן, חזור והודה.

שונים ומיוחדים הם שירי הים של רבי יהודה הלוי. השירים הללו נכתבו לקראת העלייה לארץ ישראל, והמשורר רואה בעיני רוחו את ההפלגה בים, את הסערה בלב ים, את תפילתו ואת דברי התודה והשבת. כך בשיר:

לְךָ נִפְשִׁי בְטוּחָה או חֲרָדָה / לְךָ מִשְׁתַּחֲוֶה תְּמִיד וּמוֹדָה!
בְּךָ אֶשְׁמַח בְּיוֹם אָנֹעַ וְאָנוּד / וְלָךְ אוֹדָה בְּכָל נִיעָה וְנִיחָה.²³

כבר בפתיחת השיר הוא מזהה את טלטולי הגוף באנייה המתנוודדת, כתנועות של השתחויה ותודה לקב"ה. התודה בשיר הזה אינה רק על ההצלה הסופית, אלא הוא מודה לקב"ה גם על טלטולי הדרך המקרבים אותו למחוז חפצו.

כבר בפתיחת השיר הוא מזהה את טלטולי הגוף באנייה המתנוודדת, כתנועות של השתחויה ותודה לקב"ה. התודה בשיר הזה אינה רק על ההצלה הסופית, אלא הוא מודה לקב"ה גם על טלטולי הדרך המקרבים אותו למחוז חפצו.

בכתבי היד רשומה כתובת בערבית-יהודית, וזה תרגומה: "ואמר על גאות הים ונוראותיו, ועל התשוקה לבני ביתו (בדרכו לארץ ישראל)". הכתובת מכוונת אותנו לתוכן השיר, שכולו פנייה לקב"ה הפותחת במילה "לך", והיא חוזרת גם בראש הסוגרים של שני בתי הפתיחה. החזרה היא אפוא אמצעי סגנוני חשוב הבא להדגיש תלות מוחלטת בנמען. חזרה משמעותית נוספת היא בפעלים "מודה" ו"אודה", המכוונים, למעשה, את מהלך השיר. שכן, הטורים הבאים מתארים את הקשיים והסכנות שעליהם הוא מודה לקב"ה, ומתחבר אליו בסדרת פעלים של תלות, תפילה והודאה: בטוחה, חרדה, משתחוה, מודה, אשמח, אודה. כל קשיי הדרך נראים בעיניו קלי ערך לעומת המטרה העליונה – להתקרב אל מקום השכינה.

וְנָקַל זֹאת לִנְגִד אֶהְבֶּתְךָ / עָדִי אֲבוֹא שְׁעָרֶיךָ בְּתוֹדָה,
וְאֶגֹּר שָׁם וְאֶחְשֵׁב אֶת-לִבִּי / עָלַי מִזְבַּחַךְ עוֹלָה עֲקוּדָה,
וְאֶתֶן אֶת קְבוּרָתִי בְּאַרְצְךָ / לְמַעַן תִּהְיֶה לִי שָׁם לְעֵדָה.

התודה מקיפה את השיר כולו, אך מלבד התודה של "יורדי הים" הוא נודר להגיש את לבבו לעולה עקודה, כליל לאִשִּׁים. את הסיום המיוחד הזה מובילים שני שיבוצים: הראשון – "עדי אבוא שעריך בתודה" (מתוך תה' ק:ד) הוא מזמור התודה, והוא משלים ומתלווה אל התודה המתחייבת מעצם הירידה אל הים. השיבוץ הנוסף מסיים את השיר: "למען תהיה לי שם לעדה", שיבוץ בשינוי מבר' כא:ל. עיקר עניינו של פסוק זה להציב עדות של קניין שלם בארץ ישראל.

כנגד שירי ההודאה ל'חולה שנתרפא' ול'יורדי הים', מעטים הם הפיוטים הבאים להודות על 'יציאה מבית האסורים'. אפשר שמחמת הבושה בעצם הכליאה, ואפשר משום שכליאה בבית הסוהר הייתה כרוכה בהלשנה או בדברי עלילה. אחד משירי ההודיה האלה, שיר מפורט המעלה את תחושתו של הנכלא ללא עוול בכפו, הוא השיר "אבוא בגבורות אלי", שכתב המשורר מנדיל אבי זמרה, בן הדור השני למגורשי ספרד (מרוקו ואלג'יר לפני כחמש מאות שנה). עיקר עניינו של השיר הוא הודיה מפי היוצא מבית האסורים, והדובר מודה על פדותו והצלתו. השיר פותח בשבח לקב"ה שהצילו ונתן בו כוח לשאת את מסכת הייסורים. סיפור הדברים אינו מובא באופן מפורש, אך אנו למדים כי היו אנשים שביקשו להכשילו וטפלו עליו האשמות שגרמו למאסרו, אך הקב"ה הצילו, ו'מחשך וערפל הוציא אותי לאורה'. השיר מבליט את עניין התודה, ובקישור לקורבן התודה הוא אומר: "אֶקְרִיב תוֹדוֹת עַל נִסְכֵי / נִפְשׁ רֹחַ וְנִשְׁמָה". הנה הוא מקריב את נפשו תמורת קורבן התודה. במרכז הדברים הוא מצהיר:

בְּנִדְבָה אֲזַבַּח זְבָחִי / אוֹדָה יְהוָה שְׁמֶךָ כִּי טוֹב
וּבְתוֹדָה אֶשְׁפּוֹף שִׁיחִי / וְאֶקְוֶה שְׁמֶךָ כִּי טוֹב
הָאֵל עוֹשֶׂה עִם רֹחִי / חֶסֶד מַחֲיִים כִּי טוֹב
וּכְפָרְחִי כִנְפֵי יוֹנִים / אֶת בְּגָדֵי כְלָאֵי שְׁנָה

החזרה המשולשת "כי טוב" בחריזה מתחברת אל 'ברכת הגומל', "שגמלני כל טוב" ואל תשובת הציבור למברך. יש להיזהר מן הנטייה הטבעית לראות בשיר זה יסודות אוטוביוגרפיים, שכן רבים הסיכויים כי השיר נכתב בידי מנדיל עבור אדם אחר, והפייטן כתב את השיר בלשון 'מדבר בעדו'.²⁴ כלומר, מפי בעל הדבר, המשמש דובר בשיר. בסיום השיר הדובר מבקש על גאולת ישראל, ו'יציאת האסיר' האישי מבית האסורים הופכת לסמל לעם ישראל המבקש על הגאולה והיציאה מבור הגלות:

סְלָה מְמָרוֹם שׁוּבָה / אֵל עִם נוֹשֵׁן בְּגִלוֹת
רִיבָה אֶת רִיבֵי רִיבָה / אֶת אוֹיְבָיו מֵהַר פְּלוֹת
שׁוֹעִי צוּרֵי הַקְּשִׁיבָה / וּדְלָהּוּ נָא מִדְּלוֹת
וְאֲדוּמִים הֵם כְּשָׂנִים / אֵל תִּזְכּוֹר הֵן הֵבֵט נָא
לְעֵד עֵוֹן אֵל תִּזְכּוֹר / אֶתְהָ אֵל נוֹשֵׂא עֵוֹן
אֶתְהָ עַל פֶּשַׁע תִּעְבּוֹר / וּתִנְקֶה מִחֶטָּא וְאוֹן
עִם קִנְיַת אֵל תִּמְכּוֹר / זוּ וּלְפָנֶיךָ יִכּוֹן
זוֹכֵר אֲבוֹת רְאוּשׁוֹנִים / שׁוֹמֵעַ אֵל הַרְנָה

²³ ח' שירמן, השירה העברית בספרד ובפרובאנס, א-ד, ירושלים תשכ"א, ב, עמ' 502-503.
²⁴ על דרך זו בסגנון העברי לדורותיו ראו: מירסקי, סגנון עברי, ירושלים תשנ"ט, עמ' 109-122.

ז ל חזון יחזקאל. לְהַנִּיף אֶת־תְּנוּפָה . שנינו במנחות (דף צד.) דקרבן שיש בו כמה שותפים, אחד מניף עבור כולם, אבל אין אחד סומך עבור כולם. ואמרה הגמ' דהטעם דרק אחד מניף עבור כולם, משום דאי אפשר באופן אחר, דאם יניפו כולם בבת אחת והיינו שאחד יניח ידיו תחת הקרבן, והשני יניח ידיו תחת ידי הראשון, הוי חציצה דהלא ידי הראשון חוצצות בין הקרבן לשני ואין זה נחשב שהשני מניף. ואם נאמר שיניף האחד אחרי השני, גם זה אי אפשר, לפי שתנופה אחת אמר רחמנא ולא כמה תנופות. אבל בסמיכה לא נאמר דוקא סמיכה אחת, דכתיב "וסמך" והיינו שישמך האחד ואח"כ ישמך חברו וכן הלאה. וכתב בחזון יחזקאל וז"ל: אבל בסמיכה אפילו סמיכות הרבה, דבתנופה כתיב "להניף אותו תנופה", הרי דחור הכתוב וכתב "תנופה" אחרי שכתב להניף, לומר לן להניף רק תנופה אחת. אבל בסמיכה דכתוב "וסמך", סומך וחוזר וסומך, שהרי לא כתב "לסמך סמיכה". ונראה הא ששונה דין תנופה מדין סמיכה, היינו משום שתנופה הוא דין בזבח שהקרבן טעון תנופה, שהרי אשה פסולה לתנופה, ואילו קרבנה טעון תנופה (עי' רמב"ם פ"ט מעשה הקרבנות הט"ז) וכיון שתנופה היא צורך הקרבן, שפיר די לו תנופה אחת, ואחר שנעשתה בזבח התנופה הראשונה, שוב אין לזבח צורך בתנופה אחרת, והתנופה השניה לא מעלה ולא מורידה שהרי אין לקרבן צורך בה.

אבל סמיכה היא חובה על הבעלים לסמוך על זבחו, לכן כל אחד שהוא בעל הקרבן סומך עליו, וכיון שסמיכה היא חובת הבעלים ואינה דין בזבח, לפיכך נשים שאינן סומכות, קרבנן אינו טעון סמיכה. ומהאי טעמא שונה הוא דין סמיכה מדין תנופה לענין שליחות נמי, דסמיכה שהיא מצוה של חובת הגוף על הבעלים לסמוך על זבחו ולהתודות עליו, לא שייך בה שליחות, כמו בכל מצוות בעלמא שהיא חובת הגוף. אבל תנופה שהיא דין בקרבן, שהזבח טעון תנופה ישנה שפיר בשליחות וכו', כמו בכל מידי דעבודה שהקרבן צריך להם.

אמנם בתחילה סלקא אדעתין בגמרא (שם דף צ"ג:) שבסמיכה נמי יהא שלוחו של אדם כמותו, ולסמוך שלוחו תחתיו, משום דהו"א שהסמיכה הוא דין בקרבן, ולא מצוה של חובת הגוף בבעלים, ולכן הו"א דשייך בה שליחות, כמו בכל מידי דעבודה שהקרבן צריך להם. אבל לאחר שילפינן ממיעוטא דקרא "ידו" ולא יד שלוחו, גילה לנו הכתוב בהאי מיעוטא שסמיכה היא מצוה של חובת הגוף על הבעלים, ולא שייך בה שליחות.

תן להכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בגושתים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺